

Tijdens de middeleeuwen en de vroege moderniteit kende de regio van de Nederlanden een levendige traditie van volkstalige filosofie en lekenethiek. Daarin stond niet het Latijn, maar de volkstaal centraal en was het doel leken tot een goed leven te inspireren. *De kunst van het weldenken* richt zich op Nederlandstalige filosofie in de tweede helft van de zestiende eeuw — de eeuw van opstand en religieuze hervorming waarin de cultuur en identiteit van de Nederlanden wezenlijke veranderingen ondergingen. In deze turbulente tijd ontwikkelden enkele auteurs een benadering van mens en moraal die was gebaseerd op zelfwerkzaamheid en morele verbetering. Het is een levensvisie die sterk uitgaat van wat Dirck Volckertsz Coornhert (1522-1590) ‘het voncxken des Godlijcken Lichts’ noemt: de rede, waaraan elk mens deel heeft en die elk mens in staat stelt tot ware kennis en een oprecht leven te komen. Het idee was dat een goed gebruik van de rede leidt tot waar inzicht en vervolgens tot een goed leven.

Coornhert, voorvechter van tolerantie en een van de meest veelzijdige geesten van zijn tijd, was de belangrijkste vertegenwoordiger van dit ‘volkstalig rationalisme’. Maar wezenlijke elementen van deze rationalistische moraalleer vindt men ook bij de Antwerpse vertaler Marcus Antonius Gillis, de Amsterdamse dichter Hendrik Laurensz Spiegel, de Haarlemse bontwerker en rederijker Louris Jansz en bij een aantal andere denkers en kunstenaars die zich ophielden in de culturele centra van de Lage Landen.

Hun werk — filosofische traktaten, gedichten, prologen en toneelstukken - vormt een dynamisch mengsel van klassieke filosofie, volkstalig humanisme, verlicht christendom, intellectueel spiritualisme en pragmatische volksvroomheid. Hun uitgangspunten zijn de menselijke goedheid en de mogelijkheid van morele groei door rationele kennis. Hun doel is het bereiken van volmaakt geluk.

Ruben Buys (1974) is ideeënhistoricus en filosoof.